

Plantar cara al bou roig. Conversa amb Ferran Cremades Arlandis

Text publicat a la revista *Serra d'Or*, núm. 220 (15 de gener de 1978)

Francesc Castells

Ferran Cremades Arlandis, per la pinta que fa, jo diria que tant pot ser ciutadà del Regne de València, com podria ser xilè o argentí... En té un aire. Primer he topat amb un mostatxo negre i espès d'una cara ampla i amb les ulleres rodones, sobre el nas; després, no sé per què, em cridava l'atenció, més que cap altra cosa, el mocador que porta lligat al coll. Així d'urgència, però, recordaré Cremades, sobretot, per l'empenta que gasta. Diu les coses amb una veu potent i franca, i l'edat que aparenta, d'entrada, sobrepassa els trenta anys. És una mica voluminós, barba-serrat, mans molsudes, i té un punt, fictici, del qui ve de tornada.

—Tu seu darrera la taula. T'anirà millor si has de prendre notes.

—Tens raó.

—Pura!, que et queden cigarrets? —crida en Ferran.

—Em penso que si —contesten des d'una altra cambra. La noia els porta.

—Telefona a Terrassa, vols?, i digues-li que eixirem una mica més tard —li suggereix—. És la companya.

Retiro una guitarra que em feia nosa per seure, i aparto el faristol, on un poema espera ser cançó. Som a casa de Marina Rossell.

—La Marina deu haver anat a l'assemblea d'artistes (ja saps), que exigeixen que soltin Albert Boadella, i reclamen llibertat d'expressió. Jo visc el cas per motiu doble. M'interessa el món del teatre. Estic molt vinculat amb els grups teatrals valencians. Els conec a tots. I també sóc amic d'altra gent de l'ofici, del Principat i de fora. Ara mateix treballo en un monòleg, Els dofins, per a Catherine de Seyne, una actriu francesa que vaig conèixer l'any setanta-quatre, al Festival d'Avinyó.

—I l'altre motiu, quin és?

—Resulta que jo també he tractat el tema del militarisme, als meus escrits.

I parlem de *La toma*. Se'ls ha vist el llautó altra vegada. La força encara és de qui sembla que la té. Uns pocs dominen. Cal dir, esperançats, un cop més, que la professió teatral ha reaccionat de manera admirable. Molt més que no es pensaven. La protesta s'ha escampat pel món. El ressò ha estat molt ample. Ells, però, retenen el Pres.

Aprofito l'avinentsa per a manifestar públicament la meva adhesió i per a unir la meua veu a les veus que s'alcen reclamant llibertat per a Albert Boadella, el company admirat; i temo per tots nosaltres, la

gent del poble ras, que segons que sembla, encara som subjectes a un poder no exercit precisament per la sobirania popular.

—D'on ets, Ferran?

—Vaig nèixer a Bellreguard (la Safor), l'any 1950.

—No aparentes ser tan jove.

—Va com va. Vinc d'una família modesta. El pare era agricultor. Mori fa dotze anys. Recordo que, quan jo en tenia vuit, ja l'ajudava en les feines del camp. Havia d'anar a fer herba per als conills i a buscar cargols per als ànecs. Un temps, teníem borrecs («borregos», en diuen els bellreguardins). Aquella vida ja em va marcar. La meua mare va nèixer a l'Argentina. Només hi va estar uns mesos. Però, en venir, va endur-se'n cap ací un vent o altre sud-americà. Se li nota molt lleugerament, però al primer cop d'ull. Els meus avantpassats materns van marxar a l'altre continent, aquell temps que els pagaven el viatge i els prometien feina. Tornaren al poble amb algunes peles, i van obrir un bar, el «Buenos Aires». El recordo molt bé. Jo furtava patates fregides de les que preparaven per als clients. I l'àvia em donava sempre pegà dolça i caramels. Me l'estimava molt. No se m'esborra. El dia del seu enterrament, de la impressió, em vaig desmaiar durant la cerimònia. Notava un gran dolor. Els parents encara me'n parlen. I, el final de la història del «Buenos Aires», també el tinc present. Se'l van haver de vendre per poder comprar els medicaments que l'àvia necessitava per lluitar contra la malaltia. Fixa't, l'any cinquanta-sis, cada injecció ja ens costava cent duros, i n'hi posaven dues al dia. El negoci va anar a la ruïna.

Cremades reviu amb sentiment aquells anys al pla de la Llaguna, El veig, marrec, com corre per la platja, tribulet, gambirot i sensible. Me l'imagino pel tros de la sèquia, entre els tarongers, remenant hortalisses...

—A la teua obra, hi pots descobrir amb claredat les impressions de. la infantesa?

—Pots ben creure que sí. La clau de la tetralogia que tinc en projecte és «el bou roig», la màquina de tren. “Que ve el bou roig!, que ve el bou roig!», cridàvem quan apareixia i s'acostava furient, fumant i escopint foc. Tots fugíem esparverats. La gent del poble deien que si t'hi atansaves quan passava, quedaves cec o coix o paralític o et cremava la cara, i això ens esfereïa. El bou roig és la vida. Te la presenten perillosa, te l'ofereixen plena de paranys, fins que et cobreixen amb el núvol maleït de la por. O t'hi enfrontes, i és arriscat, extremadament arriscat, o fuges a la desesperada. Aquest comportament darrer, t'aparta inexorablement de la vida. Una altra imatge d'aquell temps que també uso és l'espantall. Insistim en la mania, aquesta volta patida per les aus. La por remaleïda. Ara, però (ho assenyalo), són els ocells que hi topen. Els homes som més savis, quasi uns déus. Pura! —crida—, quina hora és?

Tenim massa poc temps.

—Ferran, quants més éreu, a casa?

—Som tres germans. Dos nois i una noia.

La mare s'ha hagut d'espavilar fent de temporera. Treballa a la taronja.

—On has estudiat?

—Els de casa em van dur als frares. El meu germà ja estudiava. Fer-ho tots dos era impossible. L'economia familiar que administràvem no resistia el pensament. Així, doncs, vaig ser ofert als terciaris caputxins i em van admetre.

—I com et va anar?

—Fou una experiència dura i notable. Sobretot la darrera temporada, quan em van destinar al reformatori d'Amurrio (Bilbao) per fer-hi de vigilant.

—Conta, conta.

—Primer, a l'orde, vaig estudiar el batxillerat i dos anys de filosofia. Vaig fer vots d'obediència, pobresa i castedat. Saps què? Faré salts en el temps, per anar més de pressa. Hem d'eixir d'ací un poc perquè ens esperen.

—Fes, noi, fes.

—On érem?

—Al punt on et comprometies a obeir, ser pobre i a ser cast.

—Tens raó. Ja podem passar a Amurrio? Em manen que hi vagi a fer pràctiques psicopedagògiques amb els nois del reformatori, durant un any. Allà situo el principi de la meva escriptura. Tinc entès que aquella institució era del pare de Javier de Ibarra. Aquell que fou mort per militants d'ETA, no fa pas gaire temps. Et puc dir, amb coneixement de causa, que les estructures i la societat maltracten els que hi són internats. Viure amb ells fou el revulsiu que em va permetre d'arribar al trencament ideològic i que m'obrí una porta, la d'un nou comportament. Els superiors primer, em van col·locar a la secció d'Observació, tres mesos. Aquí la vida era senzilla i d'una certa tranquil·litat.

—Què hi fèieu?

—Havies de tractar els nois que ingressaven per primera vegada. Tenien molt clar què els podia succeir. Si es comportaven bé segons el codi de la casa, passat el temps de prova, en podrien eixir (si altres circumstàncies, principalment de tipus familiar, no ho impedièn). Tots feien la farina plana. Als vigilants (jo ja començava a sentir-me'n, i la incomoditat de tenir-ne consciència em fotia) ens havien assignat el paper de fer la descoberta de l'alumne, mitjançant tests, converses i altres històries. Van passar els tres mesos, i els superiors cregueren que m'havia desempallegat de la prova amb naturalitat i simpatia «Aquest noi promet», potser van pensar. I em destinaren a l'«Hotel».

—Què vols dir?

—De la secció de càstig, en deien l'«Hotel». Jo, de primer, no sabia com funcionava. Em vaig trobar a la presó. Per a mi representar un xoc fortíssim. Érem dos vigilants. L'un hi anava al matí; l'altre, a la tarda. El número d'internats a la secció variava. Els havíem de tenir gairebé incomunicats. Cadascú romania a la cel·la assignada, sense poder fer res de res. El primer dia vaig cridar-los un per un. Volia

tenir-hi una conversa per saber qui eren, i per saber el grau d'estudis que posseïen, per tal de facilitar-los material que els permetés realitzar alguna activitat. Dos dels nois cap cots davant meu, no van voler parlar-me. Aquesta actitud, per a mi, va ser d'una violència terrible. Se'm corcava la sang. Al dia següent vaig portar llibres, enciclopèdies, paper, llapis, pintures i altres materials per poder fer manualitats. Calia que fessin alguna cosa. Els assignava treballs amb caràcter voluntari; qui ho volia, els podia dur a terme. L'endemà ja els vaig treure a la sala. Hi jugàvem a cartes. El joc preferit era "el burro". Quan jo perdia la partida, els havia de dur a cavall, sobre l'esquena era la penyora que em feien pagar. Al cap de tres o quatre dies. Però va pujar el director (era un frare que ha havia estat ordenat sacerdot i, diplomàticament, envià la gent a les cel·les. Després em va increpar i em va dir que ningú no havia vingut a dictar lleis, i que complís i fes complir les normes establertes. Jo li vaig contestar. Vaig fer-li saber el que pensava. Fou una discussió pedagògica bastant forta. I va marxar. L'endemà els internats o jo vam continuar fent el que fèiem. La nostra actitud esdevingué una victòria. No vaig durar-hi pas. Cada dia que passava, ho trobava més feixuc. Un bon dia en vaig eixir. Val a dir que, quan els vaig dir adéu, es frares es van portar molt bé amb mi. Em van comprar maletes, vestits... i em van donar algun diner. Recordo que, poc temps després, jo anava amb una noia pel carrer, i ens vam topar amb el director del reformatori. El vaig saludar i ell va dir a l'amiga, fent referència a la meva persona: "És un bon noi, encara que no era molt obedient." Em fa creure que no em tenien en mal concepte, malgrat els problemes que els creava.

- I la resta dels internats, com els ocupaven?

- Representava que el reformatori era una escola d'arts i oficis. Molts alumnes hi venien de fora.

- Ja ets al carrer. Què passa?

- Amb els calés dels frares, vaig a Eivissa. Un altre món. Bullia. Quina contrast! Vaig començar una segona vida.

No ens queda temps.

- Ni que sigui molt esbossat, apunta els fets més característics de l'existència de l'altre Ferran Cremades.

- En tornar al poble, la meva dèria és anar a Barcelona, per viure-hi. La mare no ho veia pas clar. Però, tant vaig insistir, que, finalment, digué: "Espavila't." Calia que guanyés un poc de diners, ni que només fossin els del viatge i per a l'estada, uns quants dies, en una mala pensió.

- Com vas solucionar el problema?

- Anant a treballar a la serradora. És el lloc on treballen els castellans immigrants i paguen molt malament. Aleshores m'havia deixat els cabells llargs i anava amb un mocador lligat al cap. Eren signes exteriors del canvi que volia. Aquests fets, a Bellreguard, van escandalitzar una mica. Figura't, és un poblet de tres mil cinc-cents

habitants, i tothom sap qui és cadascú. Trobava coneguts i parents pel carrer i em deien: «Després d'haver estudiat tant, has de treballar allí.» Pel meu mal cap. Jo notava que els satisfieia de poder-m'ho etzibar. Tant me'n fotia. Vaig arribar a Barcelona a finals de 1970. Vaig estar-m'hi un any i mig.

—Què hi vas fer?

—Una mica de tot: de cambrer, d'agent de vendes, patir gana... Pura!, quina hora és?...

—Anem de pressa.

—Vaig trobar, finalment, una feina que em va ajudar, d'alguna manera, a seguir el camí que m'interessava. Escriure. Vaig fer de secretari d'un lingüista alemany que treballava per a diverses editorials d'ací. Fou llavors, passant a màquina la traducció castellana de Gottfried Benji (Doble vida y otros escritos autobiográficos), que vaig

entrar més en el món de l'expressionisme narratiu.

—Quins van ser els escriptors que et van influir primer?

—Rabindranath Tagore (alguns dels contes i narracions que vaig escriure de molt jove, en llengua castellana, els signava «Pequeño Tagore»), sor Juana Inés de la Cruz, Juan Ramón Giménez... Sense adonar-me'n, vaig haver d'anar a fer de recluta, a València. Per desgràcia, aquella vida em proporcionà unes experiències ben tristes, realment lamentables, i que s'han convertit en trossos del meu text literari. Vaig poder recollir el testimoni directe de l'afusellament d'un soldat, acusat d'homicidi. Aquest noi era d'un poble del costat de Gandia i, casualment, jo havia treballat amb el seu pare, a l'època de la serradora a Bellreguard. El fet succeí un mes abans que jo m'incorporés a la «mili». Encara vaig tenir ocasió de parlar amb els companys que havien format part del piquet d'execució, els quals pertanyien a la mateixa companyia que l'afusellat. És terrible, només de pensar-ho. Quan vaig acabar de complir aquella obligació estranya, em vaig llançar a viatjar. París, Frankfurt, Düsseldorf, Bonn, Colònia, entre d'altres, foren les ciutats escollides. Treballotejava per subsistir. Vaig fer de manobre, vaig ajudar a construir línies telefòniques, carreteres... Guanyava moltíssimes peles.

- Quantes?

- En un mes i mig, setanta mil, netes. Tot seguit vaig regressar a València. Cerco feina. Conec artistes del camp de la publicitat, gent de teatre, de cinema. Inicio un treball de fotografia publicitària i, al cap d'un temps, també practico la fotografia artística, i presento les meues obres en una exposició. L'any 1974 començo una feina d'investigació de la literatura catalana.

- Quins escriptors et van interessar més?

- Ausiàs March, Salvador Espriu, Vicent Andrés Estellés, Josep Lozano (que és un contista molt bo, inèdit encara; jo ho considero una anormalitat considerable), etcètera.

- Ara parlem de la teva obra literària. Telegràficament, si et sembla.

- Em van publicar un llibre de poemes en castellà, *Sinuosidades corporales*, a Ediciones Comunicación Literaria de Autores, i després, a París, *Les douze heures d'une nuit quelconque*, a Pensée Universelle. *Paraules del vent i del foc* és el meu primer llibre de poemes en català, l'edició d'autor data de la primavera de 1976. Després vaig escriure una obra de teatre, *Tragèdia mediterrània*, que derivà (entre altres raons perquè el món del teatre independent al nostre país és desatès, quasi completament) en l'obra narrativa *Masia d'anemones*.)

- Què tractes a *Masia d'anemones*?

- Parlo de l'acció d'un intel·lectual que decideix de treballar per la lluita revolucionària. És empresonat, i, en assolir novament la llibertat, ell mateix es reclou. L'encarcerament el condueix al suïcidi. Considero que la narració va quedar curta, vull dir incompleta, i em vaig plantejar la possibilitat d'escriure la tetralogia. He procurat de prolongar el treball literari amb *Coll de serps*.

- Com voldries explicar *Coll de serps*?

- És una experimentació nova per a mi dintre del camp narratiu, a partir de la coneixença de textos estructuralistes. El punt d'eixida és l'escriptura biogràfica, és a dir, l'aprofitament de la riquesa i de la complexitat dels signes, de la grafia, dels símbols, etcètera, i del viure, tant a nivell físic, com a nivell ideològic, com a nivell lingüístic. És a dir, l'escriptura estructura el text d'una manera complexa, i dóna camí a una mena d'expressions, de mots, de sentits, de paisatge, de situacions que viuen a causa de la biografia del mateix text (del llenguatge). Mentre que el que realment és considerat com a biografia, és a dir, la vida dels personatges, aquí es presenta com a antibiografia, en tant que l'ambient forçat (imperi de les armes, "mili"), no és acceptat.

- I *Els dofins*?

- És el plantejament del tema de la tortura i de l'imperi de les armes enfront de la necessitat del plaer, de l'imperi dels sentits.

Em fum, haver d'acabar l'entrevista precipitadament. Dic a Cremades que, un altre dia, en podríem tornar a parlar.